

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ СОЦІЛЬНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ В СУЧАСНІЙ ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

**В.П. Манзік, магістрант,
С.О. Кубицький, кандидат педагогічних наук, доцент**

У статті охарактеризовано інноваційні педагогічні технології формування соціальної спрямованості дітей дошкільного віку. Висвітлено особливості методики формування соціальної спрямованості «Казкові лабіринти гри» - системи поетапного включення авторських розвиваючих ігор в діяльність дитини з поступовим ускладненням навчального матеріалу.

Діти дошкільного віку, формування соціальної спрямованості особистості, інноваційні педагогічні методики, методика «Казкові лабіринти гри».

Постановка проблеми. Дошкільне дитинство – короткий, але важливий період становлення особистості. В ці роки дитина отримує початкові знання про навколишній світ, починає формувати певні відношення до людей, до праці, виробляються навички і звички правильної поведінки, складається характер. Одним із напрямків розвитку дитини є формування соціальної спрямованості особистості.

Різні соціально-педагогічні умови виховання дітей дошкільного віку по-різному впливають на становлення особистості, у т.ч. її соціальної спрямованості. Характер такого впливу обумовлює як зміни, так і взаємодію в певному колі ознак психологічних особливостей, які формують поведінку. Визначення таких ознак дозволить не тільки уточнити тенденції розвитку культури поведінки сучасних дітей, які проживають у сільській місцевості, але й розробити соціально-педагогічну методику попередження і корекції небажаних проявів у формуванні соціальної спрямованості дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі соціалізації та розвитку дошкільників присвячено багато досліджень, аналіз яких виявляє кілька аспектів у її вивченні таких педагогів і психологів, як: Л. Виготського, Д. Ельконіна, О. Запорожця, С. Рубінштейна та ін. Діти дошкільного віку є об'єктом психолого-педагогічних досліджень Г. Андрєєвої, М. Бехтерева, Л. Виготського, А. Леонтьєва, М. Лісіної, З. Рубінштейна, Б. Спока та ін.

У ряді досліджень відзначається, що комунікативні вміння сприяють психічному розвитку дошкільника (О. Запорожець, М. Лісіна, А. Рузький), впливають на загальний рівень його діяльності (З. Богуславська, Д. Ельконін, С. Теряєва).

Аналіз наукової літератури з теми дослідження засвідчив, що, не дивлячись на ряд теоретичних та прикладних досліджень у галузі впливу соціального оточення на поведінку дітей в педагогіці і психології, проблема залежності поведінкового компоненту від різноманітних соціально-педагогічних умов оточуючого дитину середовища залишається невирішеною.

Виходячи з цього, *метою статті* є розгляд інноваційних педагогічних технологій формування соціальної спрямованості дітей дошкільного віку у сільській місцевості.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі у дошкільній педагогіці відбувається низка оновлюючих процесів: оновлення, збагачення змісту освіти; запровадження новітніх підходів до організації роботи з дітьми; запровадження інновацій різного рівня. Однією з найголовніших інновацій є Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Її запровадження потребує певних змін – більших чи менших – у освітньому процесі кожного дошкільного закладу. Пошук найбільш ефективних форм, засобів, методів стосується усіх напрямків впливу на розвиток дошкільнят. Оптимізація педагогічного процесу стосується і формування соціальної спрямованості дітей [1, с. 24].

У сфері формування соціальної спрямованості дошкільнят існують певні інновації, які прямо чи опосередковано впливають на ефективність педагогічного впливу та становлення особистості. Серед таких виділяються загально-педагогічні інноваційні підходи: - компетентний (формування комунікативної і соціальної компетентності дитини); - особистісно-орієнтований; - інтегрований; - комунікативний; - індивідуальний [2, с. 54].

Є низка інноваційних підходів, методів, технологій, які тією чи іншою мірою стосуються формування соціальної спрямованості дитини:

- соціоігровий підхід Є. Є. Шулешка; - навчання грамоти за технологіями Є. Шулешка та М. Зайцева; - творчий розвиток за методами Л. Б. Фесюкової;

- комунікативний розвиток за технологією Т. О. Піроженко тощо.

Загальноновизнаною інновацією у сфері комунікативного розвитку дитини є методика А. М. Богуш та Н. В. Гавриш. Ця методика увібрала в себе та враховує усі новітні підходи та технології, пропоновані на «педагогічному ринку».

За спостереженнями проблемною зоною у процесі формування соціальної спрямованості з дошкільниками вже певний час є ознайомлення дітей з художньою літературою: читання та розповідання творів, переказ, декламування, творче розповідання, робота з дитячою ілюстрацією тощо. Пішли з практики роботи заняття з художньої літератури і всі ці види роботи стали мати безсистемний характер. Хтось не вважає роботу з художнім твором важливою, хтось не може знайти їй належне місце серед інших видів роботи [3, с. 3-4].

Важливо усвідомити, що формування соціальної спрямованості, і в тому числі художньо-мовленнєва діяльність з дітьми є компонентом

багатьох видів педагогічної роботи: пізнавальний розвиток, навчання грамоти, художньо-естетичний розвиток, патріотичне виховання, становлення провідної діяльності та інше. Всім знайома низочка діяльностей з образотворчості: роздивилися картину художника – прочитали гарний твір – роздивилися навколо – намалювали гарні пейзажі – вивчили віршика про весну – розіграли казочку про перші весняні квіти.

Інноваційним є також використання символічних моделей за мотивами літератури і фольклору для відтворення головної сюжетної лінії твору (за методом Л. Венгера) у комунікативній та зображувальній діяльності.

Різноманітні види театралізації сприяють розвитку особистісної активності, здібності утворювати гнучкі, рухливі, варіативні образи, встановлювати зворотній зв'язок усередині естетичного досвіду, творчо синтезувати власний досвід із сприйнятою інформацією. А все це є складовою компетентності дитини [4, с. 76].

Провідним засобом педагогічної роботи має бути діалог дорослого з дитиною, а формою активності – творчість.

Ще однією проблемною зоною є органічне поєднання і підтримка комунікативності дитини і її пізнавального розвитку у різних видах діяльності – тобто застосування інтегрованого підходу.

Мислення, мовлення, комунікація і діяльність у дитини-дошкільника щільно пов'язані. Дитина пізнає навколишню дійсність через органи чуття – торкається, відчуває смак, запах, бачить і чує те, що знаходиться навколо неї. На основі сприйнятого (відчутого, побаченого, почутого) у неї формується уявлення і складається певне судження. Так само, як і дійсність, на мислення дитини впливає і мова. Різноманітний чуттєвий, сенсорний досвід дитини сполучається зі словом і, надалі, слово залишається символом предмета, ознаки, дії, поняття [5, с. 87].

Активність дошкільників треба стимулювати. Одним із засобів стимулювання дитячої активності є застосування інтерактивного навчання. Його сутність і полягає у постійному безпосередньому чи опосередкованому заохоченні дітей до активної взаємодії (з дорослим, однолітками) на діяльнісному і мовленнєвому рівні.

Важливий емоційний настрій пізнавально-комунікативної діяльності. Дорослий може підтримати настрій зацікавленості, показавши, що його об'єднує з дитиною: відсутність однозначного зразка рішення; спрямованість на пошук можливих шляхів рішення; стурбованість ситуацією; упевненість у успіху пошуку.

Інноваційні педагогічні технології є специфічними і досить складними, потребують особливих знань, навичок, здібностей. Розроблена методика формування соціальної спрямованості «Казкові лабіринти гри».

Методика «Казкові лабіринти гри» (методика формування соціальної спрямованості в умовах сільського ДНЗ) – система поетапного включення авторських розвиваючих ігор в діяльність дитини з поступовим ускладненням навчального матеріалу. Ігри, які, розвивають пам'ять,

фантазію, сприйняття, логічне і творче мислення, мову. За допомогою цих ігор здійснюється інтелектуально-творчий розвиток дітей, психологічна, спеціальна підготовка до школи. Дана технологія – це використання авторських ігор в системі їх постійного та поступового ускладнення («по спіралі»). Включення ігор визначається віковими особливостями дитини.

Гра плюс казка. Першим принципом методики формування соціальної спрямованості «Казкові лабіринти гри» є ігрове навчання дітей дошкільного віку. Ідея розвитку дітей в грі не нова. Нове тут те, що майже весь процес навчання дитини дошкільного віку реально будується на грі. Методика формування соціальної спрямованості «Казкові лабіринти гри» – це ігрова форма взаємодії дорослого і дітей через реалізацію певного сюжету (ігри і казки).

При цьому освітні завдання включені в їх зміст.

Розвиваючі ігри роблять навчання цікавим заняттям для малюка, знімають проблеми мотиваційного плану, народжують зацікавленість до набутих знань, вмінь, навичок. Використання розвиваючих ігор в педагогічному процесі дає змогу перебудувати навчальну діяльність: перейти від звичних занять з дітьми до пізнавальної ігрової діяльності, організованої дорослими або самостійної. Забарвлене доброзичливими емоціями спілкування з дорослими в грі, виконання цікавих ігрових завдань, яскраве, різнобарвне оформлення ігрових посібників, робить перебування дитини в дошкільному закладі радісним. Додаткову ігрову мотивацію створюють і методичні казки. У їх сюжет органічно вплітається система питань, завдань, вправ. Дуже зручно – читаєш казку, дитина її слухає і по ходу сюжету відповідає на питання, виконує завдання.

«Казкові лабіринти гри» – є методикою формування соціальної спрямованості дітей (авторські казки; велика кількість предметних ігор, які направлені на різні аспекти дитячого розвитку – математика, конструювання, підготовка до читання; загальні ігри дітей та дорослих), і це є особливістю.

Інтелект. Другим принципом методики формування соціальної спрямованості «Казкові лабіринти гри» є будування такої дитячої ігрової діяльності, в результаті якої розвиваються психічні процеси, увага, пам'ять, уява, мислення, мова. Постійне та поступове ускладнення ігор дозволяє підтримувати діяльність дитини в зоні оптимальної складності. Інтенсивному розвитку сприяє і продуктивна діяльність, яка створюється в «зоні найближчого розвитку». В кожній грі діти набувають якогось «предметного» результату.

Не випадково багато уваги приділяється розвитку інтелекту дітей дошкільного віку. Як правило, розвивають вербальний інтелект, тобто «набутий». Мама читає дитині книжку, розглядає з нею енциклопедії, водить її в музеї. В результаті дитина багато знає, багато про що чула. Але в цій бочці меду є ложка бруду. Немає гарантії, що ці діти будуть надалі добре вчитися. В них може бути погано розвинутий невербальний інтелект, тобто «вроджений».

Психологи говорять, що розвивати вроджений інтелект складно. Ігри

в першу чергу направлені на їх розвиток, і одним з положень методики формування соціальної спрямованості «Казкові лабіринти гри» є розвиток невербального інтелекту у дітей.

Творчість. Ще одним принципом методики формування соціальної спрямованості «Казкові лабіринти гри» є ранній творчий розвиток дітей дошкільного віку. Гра створює умови для прояву творчості, стимулює розвиток творчих здібностей дитини. Дорослому залишається лише використовувати цю природну потребу для поступового залучення дітей до складніших і творчих форм ігрової активності.

Способи реалізації методики формування соціальної спрямованості «Казкові лабіринти гри». Особливості методики формування соціальної спрямованості такі, що не треба перебудовувати роботу установи, ламати звичний устрій і вибудовувати новий. Методика органічно вплітається у вже звичний ритм життя і освітні завдання програми, що реалізовується. Єдині труднощі, з якими стикається педагог, – це стереотипи власної поведінки. Гра не передбачає в стосунках дорослий – дитина домінування дорослого над дитиною; вона диктує партнерські стосунки.

Метою методики формування соціальної спрямованості є: - розвиток у дитини пізнавального інтересу, бажання і потреби пізнати нове; - розвиток спостережливості, дослідницького пошуку в навколишній діяльності;

- розвиток уяви, креативного мислення (бачити звичайний об'єкт під новим кутом зору); - гармонійний збалансований розвиток дітей; - формування базисних уявлень (математичних, про навколишній світ, мовних навичок);

- сприяння соціалізації дітей у сільському середовищі.

Ігровий матеріал націлює на три напрямки роботи з дітьми:

1- етап – вибір гри, відповідно інтересам, можливостям дітей.

2- етап – підбір відповідних завдань.

3- етап – поступове використання всіх ігор, які входять у комплект.

Спрямування методики формування соціальної спрямованості (завдання):

1. Ознайомити дітей з геометричними фігурами, закріпити кольори.

2. Вчити утворювати геометричні фігури на Геоконті, двохколірному квадраті.

3. Вчитись орієнтуватись на площині. Поняття: посередині, між, над, правий, лівий кут, правий лівий, нижній кут.

4. Розвивати уяву, пам'ять під час викладання предметів (будинок, стіл, цукерка, літак, човник).

У методику формування соціальної спрямованості включені такі розділи: «Розвиваючі ігри», «Ігрові навчаючі засоби», «Педагогічні рекомендації для вихователів і батьків дошкільників» і додатки: «Розподілення програмою змісту в іграх», «Зразки конспектів занять з дітьми». Роботу за методикою формування соціальної спрямованості у дітей «Казкові лабіринти гри» можна починати з будь-якого віку

дошкільного дитинства. Методика «Казкові лабіринти гри» є багатофункціональною та різноплановою, охоплює достатньо широкий віковий діапазон, допомагає дітям та дорослим реалізувати творчий потенціал і сприяють розвитку інтелектуальних здібностей.

На першому етапі дошкільники за допомогою обстежень знайомляться з кольором, формою, засвоюють деякі уявлення. На другому етапі – за допомогою образу запам'ятовують поняття, символи.

Наступний етап – знайомство із закономірностями, принципами взаємодії (збільшення, додавання, трансформація), планування своїх дій. Постійне ускладнення ігор дозволяє підтримувати дитячу діяльність в зоні оптимальної складності. Таким чином, реалізується принцип потенційного розвитку дитини. Всі ігри об'єднуються в комплекти по принципу поступового і постійного ускладнення. Таким чином, запропонована комбінація ігор представляє собою систему і передбачає інтенсивний розвиток у дитини уваги, пам'яті, уяви, мови, логічного і творчого мислення. Інтегративно здійснюється математична підготовка дошкільників, ознайомлення їх з оточуючим світом, розвивається мова, зображувальне уміння та навички. Методика включає ігри за допомогою яких можна підготувати дитину до оволодіння таким важливим процесом, як навчання. Застосування запропонованої системи ігор в навчально-виховній діяльності допомагає не тільки сформувати у дітей знання, уміння, навички, але перш за все, сприяє творчому розвитку особистості дитини-дошкільника.

Використання ігрової технології в педагогічному процесі, коли вся навчальна робота будується на основі ігрової діяльності дошкільнят, створює умови для проявлення творчого відношення педагогів до своєї роботи, знімає психологічні стереотипи.

Інноваційні педагогічні методики формування соціальної спрямованості в сучасній дошкільній освіті засвідчують якісно новий етап взаємодії й розвитку науково-педагогічної та педагогічної творчості і процесів застосування її результатів. Складність, багатогранність педагогічної діяльності є чинником, що відкриває простір для багатьох педагогічних технологій, динаміка продукування яких постійно зростає. Широкий спектр, багатоваріантність педагогічних методів зумовлюють необхідність їх класифікації. Найдосконалішою серед багатьох вважають класифікацію, за якою педагогічні технології згруповано за різноманітними системними та інструментально значущими ознаками. Відповідно в сукупності педагогічних методів виокремлено:

1. За рівнем застосування: - загально педагогічні (стосуються загальних засад освітніх процесів); - предметні (призначені для вдосконалення викладання окремих предметів); - локальні та модульні (передбачають часткові зміни педагогічних явищ).

2. За провідним чинником психічного розвитку: - біогенні (провідна роль належить біологічним чинникам); - соціогенні (переважають соціальні чинники); - психогенні (провідна роль належить психічним чинникам).

3. За філософською основою: - матеріалістичні та ідеалістичні;
- діалектичні та метафізичні; - наукові та релігійні; - гуманістичні й антигуманні; - антропософські (грец. *anthropos* – людина і *sophia* – мудрість) і теософські (засновані на вченнях про всезагальний абсолют, божественну суть усіх речей); - вільного виховання та примусу тощо.

4. За науковою концепцією засвоєння досвіду: - асоціативно-рефлекторні (в основу покладено теорію формування понять); - біхевіористські (англ. *behavio(u)rism*, від *behavio(u)r* – поведінка) (за основу взято теорію научіння); - розвивальні (ґрунтуються на теорії розвитку здібностей);

- сугестивні (засновані на навчюванні); - нейролінгвістичні (засновані на нейролінгвістичному програмуванні); - гештальттехнології (нім. *Gestalt* – цілісна форма, образ, структура і технологія) та ін. (засновані на психотерапевтичному впливі).

5. За ставленням до дитини: - авторитарні (засновані на чіткій надмірній регламентації); - дидактоцентристські (центровані на навчанні);

- особистісно-орієнтовані (гуманно-особистісні, технології співробітництва, технології вільного виховання).

6. За орієнтацією на особистісні структури: - інформаційні (формування знань, умінь, навичок); - операційні (формування способів розумових дій); - емоційно-художні й емоційно-моральні (формування сфери естетичних і моральних відносин); - технології саморозвитку (формування самоуправляючих механізмів особистості); - евристичні (розвиток творчих здібностей); - прикладні (формування дієво-практичної сфери) технології.

7. За типом організації та управління пізнавальною діяльністю:

- структурно-логічні технології навчання (поетапне формулювання дидактичних завдань, вибору способу їх розв'язання, діагностики та оцінювання одержаних результатів); - інтеграційні технології (дидактичні системи, які забезпечують інтеграцію різнопредметних знань і вмінь, різних видів діяльності на рівні інтегрованих курсів, навчальних тем, навчальних проблем та інших форм організації навчання); - ігрові технології (ігрова форма взаємодії педагога і дітей, яка сприяє формуванню вмінь розв'язувати завдання на основі компетентного вибору альтернативних варіантів через реалізацію певного сюжету). В освітньому процесі використовують театралізовані, ділові, рольові, комп'ютерні ігри, імітаційні вправи, ігрове проектування та ін.; - комп'ютерні технології (реалізуються в дидактичних системах комп'ютерного навчання на основі взаємодії «вчитель – комп'ютер – учень» за допомогою інформаційних, тренінгових, розвивальних, контролюючих та інших навчальних програм); - діалогові технології (пов'язані зі створенням комунікативного середовища, розширенням простору співробітництва на суб'єкт-суб'єктному рівні: «учень – учитель», «учитель – автор», «учень – автор» та ін.); - тренінгові технології (система діяльності щодо відпрацювання певних алгоритмів навчально-пізнавальних дій і способів розв'язання типових завдань у процесі

навчання – тести, психологічні тренінги інтелектуального розвитку, розв'язання управлінських задач) [6].

Висновки. Таким чином, використання інноваційних педагогічних методик формування соціальної спрямованості в сучасній дошкільній освіті є дієвим засобом удосконалення навчально-виховної та методичної роботи, що дозволяє зробити процес навчання дітей і дорослих більш цікавим та ефективним.

Список літератури

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». – К., 2009. – 125 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошк. вих. –1999. – №1. – 143 с.
3. Богуш А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах / А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик. – К., 2006. – 327 с.
4. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник / За ред. А. М. Богуш. – К., 2007. – 265 с.
5. Бех І. Д. Виховання особистості / Д. І. Бех. – К., 2008. – 848 с.
6. Інноваційні технології виховання дітей дошкільного віку: навч.-метод. посіб. / За ред. О. С. Чернової. – Полтава, 2006. – 112 с.

В статье охарактеризованы инновационные педагогические технологии формирования социальной направленности детей дошкольного возраста. Освещены особенности методики формирования социальной направленности «Сказочные лабиринты игры» - системы поэтапного включения авторских развивающих игр в деятельность ребенка с постепенным усложнением учебного материала.

Дети дошкольного возраста, формирование социальной направленности личности, инновационные педагогические методики, методика «Сказочные лабиринты игры».

This article describes an innovative pedagogical technology of social orientation preschool children. The peculiarities of method of forming social orientation "Fairy Maze Game" - the gradual inclusion of the copyright in the work of educational games baby with a gradual complication of educational material. Games that develop memory, imagination, perception, logical and creative thinking, language. With these games is made intellectual and creative development of children, psychological, special training for school. This technology - the use of games in the copyright system of permanent and progressive complications ("spiral"). Enabling games defined age characteristics of the child.

Use of innovative pedagogical methods of forming social orientation in modern pre-school education is an effective means of improving educational and methodical work, allowing you to make the process of teaching children and adults more interesting and effective.

Preschool children, form the social orientation of the individual, innovative teaching methods, technique "Fairy Maze Game".